

Para ve maliye politikalarının görece etkinliği para talebinin faiz esnekliğine bağlıdır.

PAra talebi faiz esnekliği 3 özel duruma sahip olabilir. Bu da para ve maliyet politikasının görece etkinliğini belirler.

Para talebi faiz esnekliği sıfır ise $L_e=0 \Rightarrow$ ise LM düşey eksene paralel maliye politika ekonomi üzerinde etkili değildir. (MP eşanlı dengeyi etkilemez)

Eşanlı denge PP deki değişimlere bağlıdır.

$L_e = \infty$ ise LM yatay eksene paraleldir. Para talebi spekülatif nitelikli olup, ekonomi Likidite tuzağına girmiştir.

PAra politikası etkinliğini kaybetmiştir. Çünkü yatırımların faiz değişimine duyarlılığı kaybolmuştur. (Likidite tuzağına düşen bir ekonomide $L_e=0$)

M_p etkinliği artar. Umulan kar oranında değişme yatırımlarda değişmeye neden olur. UKO daki değişme $\Rightarrow$ üçgen TT ie sağlanır. (otonom nitelikteki kamu harcamaları vergiler buncar toplam talebi değiştirir.

$0 < L_e < \infty$ ise LM eğrisi pozitif eğimlidir. Para politikası ve maliye politikası denge MG düzeyinde etkilidir. Ancak para politikası ve maliye politikasının görece etkisi e nin sıfıra veya sonsuza yakınlığına bağlıdır. Bu sonsuz veya sıfıra yakınlığı LM eğrisini eğimini belirler. Para talebi faiz esnekliği sıfır olursa LM eğrisi dikey sonsuza yaklaştığında ise L_e artıkça maliye politikasının etkinliği çoğalacaktır.

DIŞA AÇIK EKONOMİDE PARA VE MALİYE POLİTİKASI ETKİLEŞİMİ (GENEL DENGE (EŞANLI DENGE) ANALİZİ)

(Mendel-Fleming IS-LM Modeli)

Hick hansen modelinden farklı olarak mal ve para piyasası dengesi üzerinden açıklamalarda bulunup genel denge analizleri yapar ve buradaki temel varsayımlar;

- Analizler açık ekonomi koşullarına bağlı olarak gerçekteştirmektedir. Ödemeler dengesindeki gelişmeler genel denge üzerinde belirleyicidir.
- İç ve dış piyasa faiz oranları eşitleme eğilimindedir.
- sermaye hareketi tam esnektir. ($K_e \infty$) (sermaye hareketleri faiz değişimlerine karşı duyarlıdır.)

Ödemeler dengesi (bp) balance of payment i belirleyen unsurlar
ihracat
ithalat

sermaye hareketler iödmeler dengesi sermaye hareketlerinin faize karşı duyarlılığına bağlı olarak 3 durum ortaya koyar

ödemeler dengesi açık => BP<0
denk =>BP=0
fazla =>BP>0

Sermaye hareketliliği tam esnek = Ke = oo
yarı esnek = 0 <Ke > oo
esneklik yok = Ke = 0

Türkiye ekonomisinde Dış açık ve eksik istihdam var.

Dışa açık ekonomilerde genel ekonomik denge MB sinin izlediği kur politikalarından etkilenir.

MB iki ana kur politikası izler.

1.Sabit Döviz Kuru Politikası

- Kurlar alt ve üst limitler arasında dalgalanır. bu limitler aşıldığında MB müdahale eder.

2.Esnek Döviz kuru politikası (serbest döviz kuru)

- kur oluşumlarına MB müdahale etmez (müdahalenin hangi noktada olduğu belli değildir.)
- tamamen kurların piyasada serbestçe oluşmasına izin verir.

Sermaye hareketlerinin tam esnek olduğu durumda mb politikası esnekliğine sahip değildir.

İmkansız Üçleme: Sermaye hareketliliğinin tam olduğu bir durumda para politikası yapıcıları bağımsız para politikası sabit döviz kuru politikası arasında tercihe zorlanır. bu zorlama imkansız üçleme olarak ifade edilir.

-tam sermaye akımı hareketliliği

sabit döviz kuru politikası

bağımsız para politikası (mp değişimlerine duyarlı olmayan politika.

- tam sermaye hareketliliği altında bağımsız para politikası izlemeye karar veriliyorsa sabit döviz kuru politikasıyla birlikte izlenemez.
- sermaye hareketlerinin tam serbest olduğu ekonomide sabit döviz kuru politikası izleniyorsa maliye politikası değişikliklere duyarsız kalınmaz
- sabit döviz kuru uygulaması ile birlikte bağımsız para politikası uygulanması

sabit kurda mb alt ve üst limitleri ilan ediliyor. bu limitler aşılması halinde mb müdahale eder.

ESNEK DÖVİZ KURU SİSTEMİNDE PARA VE MALİYE POLİTİKASININ ETKİNLİĞİ

1. Esnek döviz kuru altında para politikası etkinliği: Kur oluşumlarının piyasaya bırakıldığı döviz ve arz ve talebine bağlandığı mb müdahalesinin hangi kur seviyesinde geleceğinin belli olmadığı kur politikasıdır (esnek döviz kuru)
2. Esnek döviz kuru altında maliye politikası etkinliği

Parasal taban genişlerse LM eğrisi sağa doğru kayar. bu kayma dış dengedeki fazla eriyinceye kadar ($r_i = r_d$ eşitleninceye kadar) devam eder.

Toplam talep eğrisi: Toplam talebin fiyatlar genel düzeyinde ters yönlü olduğu olduğu kabul edilmektedir. dolayısıyla toplam talep eğrisi negatif eğimli bir eğridir.

Toplam talep eğrisi neden negatif eğimlidir?

1. Refah etkisi: fiyatlar genel düzeyindeki değişimini paranın reel değerini değiştirmesiyle ilgilidir. Fiyatlar genel düzeyindeki bir düşme reel olarak satın alma gücünün artmasına neden olur. bu da refahın artmasına sebep olur. fiyatlardaki düşmeye bağlı olarak reel gelirindeki artış toplam talebin artmasına neden olur.
2. Uluslararası etki: kur değişimlerine bağlı olarak yerli mallarda talebin değişmesiyle ilgilidir.
3. faiz etkisi: para arzının değişmediği sabit kaldığı varsayımı altında fiyatların düşmesi halinde reel para arzının artmasıyla ilgilidir. reel para arzı artacağı için faiz oranları düşecek yatırım eğilimi ve para talebi artacaktır

Toplam para arzı sabitken fiyatlar genel düzeyindeki düşmenin reel para arzını artırır. bu artış görece olarak satın alma gücüyle artış.

Talep kayması, talep değişmesi; Talep edilen miktar fiyata bağlı olarak farklılaşıyorsa talep değişmesi ve bu talep değişmesi talep eğrisi üzerinde gerçekleşir.

Talep kayması: talep eğrisinin sağa veya sola kaymasıdır. ikame malların varlığı ikame mallardaki bazı değişiklikler ikame malların talebini etkileyen değişiklikler. (hava soğuyunca soğuk içecek taleplerinin azalması sıcak içeceklerin talep fiyatının düşmesi.

Toplam talebi etkileyen fiyat dışı faktörler:

- kamu harcamalarındaki değişme
- kamu gelirlerindeki değişme
- küresel değişmeler

- mp sındaki değişmeler, para politikasındaki değişimler.
 - girdi fiyatındaki değişmeler
 - talep arz şokları
- genişletici mp bahsediliyorsa tt eğrisi sağa kayar, daraltıcı varsa sola kayar.

Toplam arz eğrisi; ekonomideki üretim imkanlarının kullanılmasına bağlı olarak ortaya çıkan toplam üretim düzeyi yani mg seviyesi. mg seviyesini temsil eden arz eğrisi iktisadi doktrine göre farklı biçimlerde tanımlanıyor.

1. klasik arz eğrisi: düşey eksene paraleldir. ekonomi her zaman tam istihdam dengesine sahiptir. olayısıyla mevcut imkanların ötesinde bir üretim gerçekleştirmek mümkün değildir. Fiyatlar genel düzeyine arzın göstermiş olduğu duyarlılık sıfırdır. fiyatların esnekliği tam istihdama garanti eden unsurlardır
2. keynesyen arz eğrisi:yatay eksene paraleldir. ekonomi eksik istihdamlıdır. dolayısıyla beklenmeyen stok artışı olmuştur. fiyat değişimine şiddetli tepki verebiliyorlar. arz eğrisi kısa dönem için geçerlidir diyorlar.

uzun dönem: genel ekonomik dengenin tam istihdama ulaşabildiği süredir.

kısa dönem: içerisinde bulunan dönem

MALİYE POLİTİKASI UYGULAMA YÖNTEMLERİ

1. İradi politikalar: Maliye politikası denildiğinde iradi politikaları anlaşılır. poitika yapıcısının iradesini yansıtan politika yapıcısının amaç ve hedefler doğrultusunda araçları yönlendirme noktasındaki almış olduğu kararlarla şekillenen politikalar anlaşılır. politika yapıcısının iradesini yansıtan politikalara denir. irade ekonomik büyümeyi canlandırmak, fiyatlar genel düzeyini korumak işsizliği azaltmak, gelir dağılımını düzeltmek. basit politikalar değillerdir uygulanması zordur, uygulanmasının yaratmış dışsal etkilere açık politikalardır.

uygulama zorlukları vardır: gecikme sorunu, siyasal eğilimlerin yansıması,yapısal sınırlamalar sorunu, dışlama sorunu

- dışlama sorunu 3 biçimde ortaya çıkar.
 - a. muamele dışlama etkisi (mal piyasası üzerinden gerçekleşir)
 - b. finansal dışlama etkisi
 - c. reel servet etkisi (portföy dışlanması)

Maliye politikasının gecikme sorununu nasıl çözebiliriz?

erken uyarı sistemleri çalıştırılıyor. otomatik istikrar sağlayıcı mp karşımıza çıkıyor. mali sistemin içerisinde bir mekanizma kurulacak ki bu mekanizma iradi politika yapıcılarının iradesine bağlı olmaksızın etki gösterecek.

2. Otomatik istikrar sağlayıcı maliye politikası: mali sistem içerisinde yerleştirilen konjonktüre duyarlı ve konjonktürel ters etki gösteren araçlardan oluşan sistem bütünü otomatik istikrar sağlayıcı etki gösteren araçlardan oluşan sistem bütünü otomatik istikrar sağlayıcı mekanizma olarak tanımlanır. yai genişleme içerisine girerse ters etki gösterecektir. nihai çözümü amaçlamaz. iradi politikaların neden olduğu gecikme sorununu azaltmayı amaçlar.

- ekonomide işsizlik artmasına rağmen gelir akımlarındaki yavaşlama işsizlikten yavaş olsun. bunu nasıl sağlarız?
İşsizlik sigortası uygulaması. (otomatik devreye girer) olmazsa gelir otomatik olarak kesilir.

Otomatik istikrar sağlayıcı araçlar:

- artan oranlı vergi tarifesı: tamamen konjonktüre bağlıdır. tamamen ekonomik gelişmelere duyarlı bir biçimde çatışan bir tarife yapısıdır.

NOT: türkiye'de kişisel gelir vergisi artan oranlı tarifeye konu ise dolayısıyla bizim ülkemizde otomatik istikrar sağlayıcı olarak vardır

- kurumlar vergisi: düz oranlı bir tarifeye sahiptir. çok kazanılsa da az kazanılsa da oransal olarak ödenen vergi miktarı aynıdır.duyarsız tepkisi vardır. otomatik istikrar sağlayıcı özelliğe sahip değildir.
- katma değer vergisi: düz oranlı vergidir bu sebeple otomatik istikrar sağlayıcı değildir.
- işsizlik sigortası fonu: ekonomide dalgalanmalara bağlı olarak işsiz kalıp, kalmamaya göre otomatik istikrar sağlayıcıdır.
- servet vergileri: otomatik istikrar sağlayıcı özelliği fazla değildir.çünkü servet unsurları durağandır. ekonomik değişimlere bağlı değildir. servet hareketleri yavaştır.tabanı dar olduğu için servet vergilerinden yararlanmak mümkün görülmez.
- kurum ve aile tasarrufları: konjonktüre duyarlıdır.ekonomideki gelir akımları hızlanırsa artacağı beklentisi gelir akımları yavaşlarsa tasarruflar düşecektir.otomatik istikrar sağlayıcıdır.ama maliye politikası aracı değildir.

Mali sürüklenme: otomatik istikrar sağlayıcı araçların ekonomiyi tam istihdama yaklaştırmaması durumudur.

OİS araçlar daraltıcı etki gösterir. gelir artar daha fazla vergi alınır kullanılabilir gelir daha fazla kısılır.

OİS ekonominin tam istihdama yaklaşmasını engelleyici özelliğini mali sürüklenme olarak tanımlanır.

mali sürüklenmenin ortadan kaldırılması amacıyla formül esnekliği yaklaşımı benimsenmiştir.

Formül esnekliği yaklaşımı: belirli koşulların ortaya çıkması halinde iradi politikaların devreye alınması gerekliliğini savunan yaklaşımdır.

Eğer altışar aylık ikişer dönem itibariyle veya üçer aylık dönemler itibariyle işsizlik oranı %9'un altına inmiyorsa, biz işsizliğin %7'ye inmesi hedefine odaklanmıştır. o zaman 3. üç aylık periyotta mp'da değişiklik yapma gerekliliğini ortaya koyulup, böyle bir formül yaratılıyorsa bu formül esnekliktir.

NOT: hem iradi politikalarda gecikme sorununu ortadan kaldırmak hem de OİS'nin ekonominin tam istihdama yaklaşmasını engelleyici mali engel sorunu ortadan kaldırmak veya aşmak adına geliştirici bir yaklaşımdır.

3. Kurala Bağlı maliye politikası:

- politika yapıcılarının iradelerini sınırlandıran kurallara bağlı politikalardır.
- siyasal eğilimlerin iradi politikalara yansımaları engellemek amacıyla getirilen uygulamadır.
- hükümetin borçlanma yetkisini sınırlandıran bir düzenleme vardır.
- mali kuralların mutlaka bir yasal dayanağı olmalıdır.
- ödeneklerin 3'er aylık dönemlerle serbest bırakılması da bir mali kuraldır.

BÜTÇE DENGESİ VE MALİYE POLİTİKASI:

Kamu Örgütlenmesi

• YÖNETİM BİRİMLERİ

Genel yönetim (merkezi yönetim birimleri)

- yasama
- yürütme
- yargı
-

Yerel Yönetim

- Belediye
- Büyükşehir Bld.
- Köyler

SGK

Düzenleyici Denetleyici Kurumlar

- EKONOMİK BİRİMLER

KİT'ler

Döner Sermayeler

Kamu Kesim Dengesi = merkezi yönetim birimleri + yerel yönetim + D.D.K + KİT + döner sermaye ve fonların farkı

Bütçe dengesi:

- merkezi yönetim bütçe dengesini ifade eder
- bizim gibi ülkeler açık vermeye eğilimlidirler.
- mali yanılısama; kamu harcamaları arttığında vergilerde artışın farkında olunmamasıdır.
- MP ları ağırlıklı olarak bütçe dengesini belirlerler.

Bütçe açığına ilişkin bazı özel tanımlar:

1. Geleneksel açık: borç stokundaki değişmeler dikkate alınmaksızın oluşan kamu gelirleri ve giderleri arasındaki kamu giderleri lehine olan farktır. (borç statüyü bütçe dışında takip edilir. hazine takip eder.)
2. Birincil bütçe dengesi: Faiz harcamaları dışında oluşan bütçe dengesidir.
 - Hükümetin cari yıl içerisindeki net hizmet büyüklüğünün ortaya çıkmasındaki dengeyi belirlemede kullanılır.
 - borç yönetimi açısından önemli bir denge unsurudur.
 - net borç ödemesi birincil bütçe fazlası yaratarak yapılabilir.

Birincil Bütçe Dengesi = (kamu gelirleri) - (kamu harcamaları- faiz ödemeleri) + faiz dışı fazla veya - birincil bütçe açığı => net borç ödenmesine imkan verir.

3. Operasyonel (işlemsel) Açık: Teorik bir kavramdır. daha çok makroekonomik analizlerde yardımcı olur.
 - Kamu borçları karşılığı ödenen faizler ile enflasyon arasındaki ilişkiyi dikkate almaktadır.
 - enflasyonun borç yönetimi üzerinden bütçe dengesi üzerinde oluşturduğu etkiyi ölçmek açısından önemlidir.
4. Sürdürülebilir Bütçe Açığı: devamlılığı esas alır.
 - devletin sürekli harcamaları yasama yürütme yargı çerçevesinde gerçekleşen harcamalardır.
 - Sürdürülebilir bütçe dengesi = Bütçe vergi gelirleri - faiz dışı bütçe giderleri
 - gerçek kamu gelirleri ve gerçek harcamalar düzeyinde ele alıp daha gerçekçi bütçe dengesi analizi yapılır.

- sürdürülebilir bütçe dengesi vergi gelirleri ile faiz dışı bütçe giderleri arasındaki farkı ifade eder. bu denge kamu harcamalarının hangi kaynaktan ağırlıklı finanse edildiğini gösterir.

5. Nominal ve reel Bütçe Açığı

6. Tam İstihdam bütçe dengesi:

- somut olarak hesaplanmaz
- gösterge niteliğindedir. tahmini değerler üzerinden hesaplanır.
- bütçe dengesinin denk olmasıdır.
- refah niteliğindedir.
- ekonomide oluşan planlanmayan stok artış veya azalışlarının giderilebilmesi için maliye politikasına ihtiyaç vardır. bu farkların giderilebilmesi için tam istihdam bütçe dengesi açık veya fazla verebilir.
- ekonominin tam istihdama ulaşılması için oluşması gereken bütçe dengesini ifade eder.

BÜTÇE AÇIKLARININ ETKİLERİNE İLİŞKİN TEORİK YAKLAŞIMLAR

1. Neoklasik yaklaşım => dışlama etkisine ve iki açık etkisine neden olur
2. Keynesyen yaklaşım: çarpan ve hızlandırana bağlı olarak özel sektör faaliyetlerini canlandırır. (crowdin) ekonomiyi tam istihdama yaklaştırır.
3. Ricardo-Borro denklik teorisi: Kamu açıkları ekonomide etkili değildir.
4. Kamu tercihi teorisi: Siyasi aktörler arası mali bağ kamu başarısızlığına neden olur.

1. Neo Klasik yaklaşım: dışlama etkisi ve ikiz açık etkisinden bahsederken 3 temel varsayımdan hareket eder.

- a. neo klasiklerin kamu açıklarına bakışı tüketim zamanlar arası optimizasyon sorunudur.
- b. yaşam sonludur (sınırlıdır). gelecekte borçların kim tarafından finanse edileceği ile ilgilenmez.
- c. tam istihdam dengesinin geçerli olduğunu kabul eder.

2. Keynesyen Yaklaşım:

- ekonominin eksik istihdam varsayımı altında gerçekleştirilecek her türlü genişletici politika ekonomik canlandırmaya neden olacaktır ve ekonominin denge mg düzeyinin yükselmesine sonuçlanacaktır.
- eksik istihdam varsayımı altında kamu açıklarının dışlama etkisinden ziyade ekonomik canlanmaya ve ekonominin tam istihdama yaklaşmasına neden olacağını söyler.
- kamu açıkları özel sektör faaliyetlerini artırır

3. Ricardo - Borro denklik teorimi:

- Kamu açıklarının ekonominin genel dengesi hiçbir etkisi yoktur. bireyler fedakardır. tasarruf yaparlar
- .kamu açıkları kadar özel tasarruflar artacağı için izlenen genişletici politikalar denge mg düzeyini değiştirmeyecektir.
- borçla finanse edilen kamu açıklarının ekonomik birimlerin kararlarına etkilemeyeceğini (nötr) savunur. bu kabulü ortaya koyarken şu varsayımlara dayanır.
 1. bireyler fedakardır, gelecek nesilleri düşünür.
 2. yaşamın sonsuzluğuna inanırlar. çocukları ve tanrıları üzerinden sonsuz bir yaşamı sürdürdüklerini kabul ederler.
 3. birey rasyoneldir
- kamu açıklarıyla yaratılan genişletici etki artan özel tasarruflarla baskılanır. dolayısıyla kamu açıklarının ekonomide beklenen etkileri ortaya çıkmaz.

4. kamu tercihi teorisi yaklaşımı:

- süreklilik kazanan kamu açıkları kamu başarısızlığına neden olur
- kamu başarısızlığı teziyle bilinir.
- keynes'in söylediği kadar devletin ekonomiye müdahalesi çok iyi değildir.
- türkiye 2001 krizi, yunanistan 2008 krizi bu çerçevede değerlendirilecek sorunlardır.

Kamu borcunun sürdürülebilirliği ve borç yönetim:

- kamu borçlanması sürdürülebilirliği düzeyde gerçekleştirilmesi için borç yönetimi politikası izlenmesi gerekli.
- borç yönetimi, borun vade, miktar ve kaynağında yapılan ayarlamalardır.
- kamu açısından borcun maliyeti önemli değildir.
- borcun sürdürülebilirliği esas alan borcun miktarıdır ve bu borcun GSMH ye oranı esas alınır.

borç yükünün korunabilmesi için bütçe açığı oranı

$$\frac{\text{bütçe açığı}}{\text{GSYİH}} = \frac{\text{BORÇ YÜKÜ} *}{\text{BÜYÜME ORANI}}$$

borç yükü * büyüme oranı

0,60 0,25 = 0,03 not: GSYH nın 0,03ü kadar borçlanma yapılırsa kamu borçlarının sürdürülebileceği kabul edilir.